

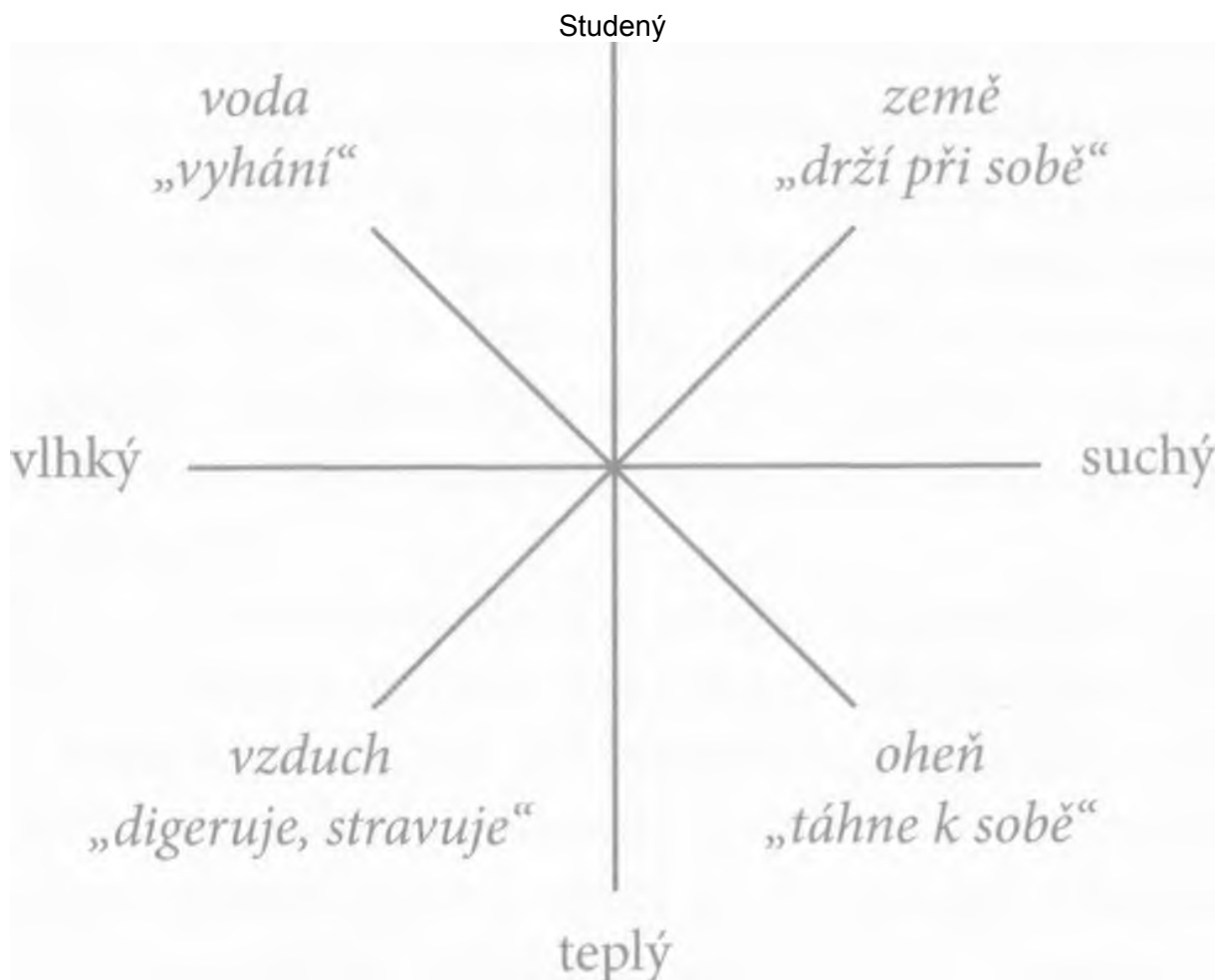
Tepelný organismus

Margarethe Hauschková

Poté co jsme od čistě fyzického pozemského těla, patřícího k nerostnému světu, postoupili k výkladu vodního organismu, který nese život, protože je prostoupen éterným tělem, a dále k výkladu vzdušného organismu, který svým vnitřním světlem nese duši, musíme se nyní věnovat tepelnému organismu, který z nás činí nositele ducha.

Prvním, komu se dostalo filosofického poučení o těchto souvislostech, byl mladý *Alexandr*, když byl *Aristotelem* zasvěcen do jeho učení o živlech. On je také původcem mnohého, co můžeme najít ještě u alchymistů.

Ke znázornění nám zde nejlépe poslouží následující schéma.

Východiskem jsou vlastnosti studený, teplý, suchý a vlhký. Dříve se vždy vycházelo z prožitků. Samotné živly pak tvoří druhý kříž, takže se jejich vlastnosti překrývají. Živel země je studený a suchý, voda je studená a vlhká atd. Vezmeme-li si k tomu výroky alchymistů, pocházející z dob Paracelsových a dřívějších, uvidíme, že zřetelně poukazují na poměr živlů k vyšším bytostným článkům. Země „drží při sobě“, uzavírá se, podléhá ustrnutí. Voda „vyhání“; rostlina, která má jen éterné tělo, jen vegetativní život, totiž vyhání, vypuzuje vyšší články, brání se jejich vnikání. Vzduch „digeruje a stravuje“; duševní živel, který přistupuje u zvířat, tj. pudy, žádosti a vášně, „stravuje“ životní šťávy, odbourává. Oheň „táhne k sobě“, přitahuje k sobě ducha, tak jako magnet železo. Cestami tepla působí duchovnost až do fyzičnosti.

Teplo je mostem mezi smyslovým a nadsmyslovým světem, nachází se na hranici mezi hmotným a duchovním světem; dnes už ho vůbec nepovažujeme za onen původní živel, do něhož může být každá látka pozvednuta.

V evoluční nauce duchovní vědy stojí teplo na začátku stvoření. Duchovní teplo, božský tvůrčí oheň se zvolna zhušťuje na fyzicky měřitelné teplo. Nadšením* se dnes ještě můžeme fyzicky zahřát, a naopak fyzické teplo vytvářené procesy látkové výměny se může přeměnit v teplo duchovně-duševní. Vždyť nežijeme, abychom jedli, nýbrž abychom vytvářeli teplo pro ducha, jenž se chce tvůrčím způsobem projevat na Zemi.

Tepelnému organismu tak připadá prvotní význam, který nelze jen tak snadno a rychle pochopit. Oheň nestojí jen na počátku veškerého vývoje, v užším smyslu stojí také na počátku veškeré kultury, neboť kultura znamená vstup ducha do života národů. Oheň bych proto nazvala *hierarchickou*

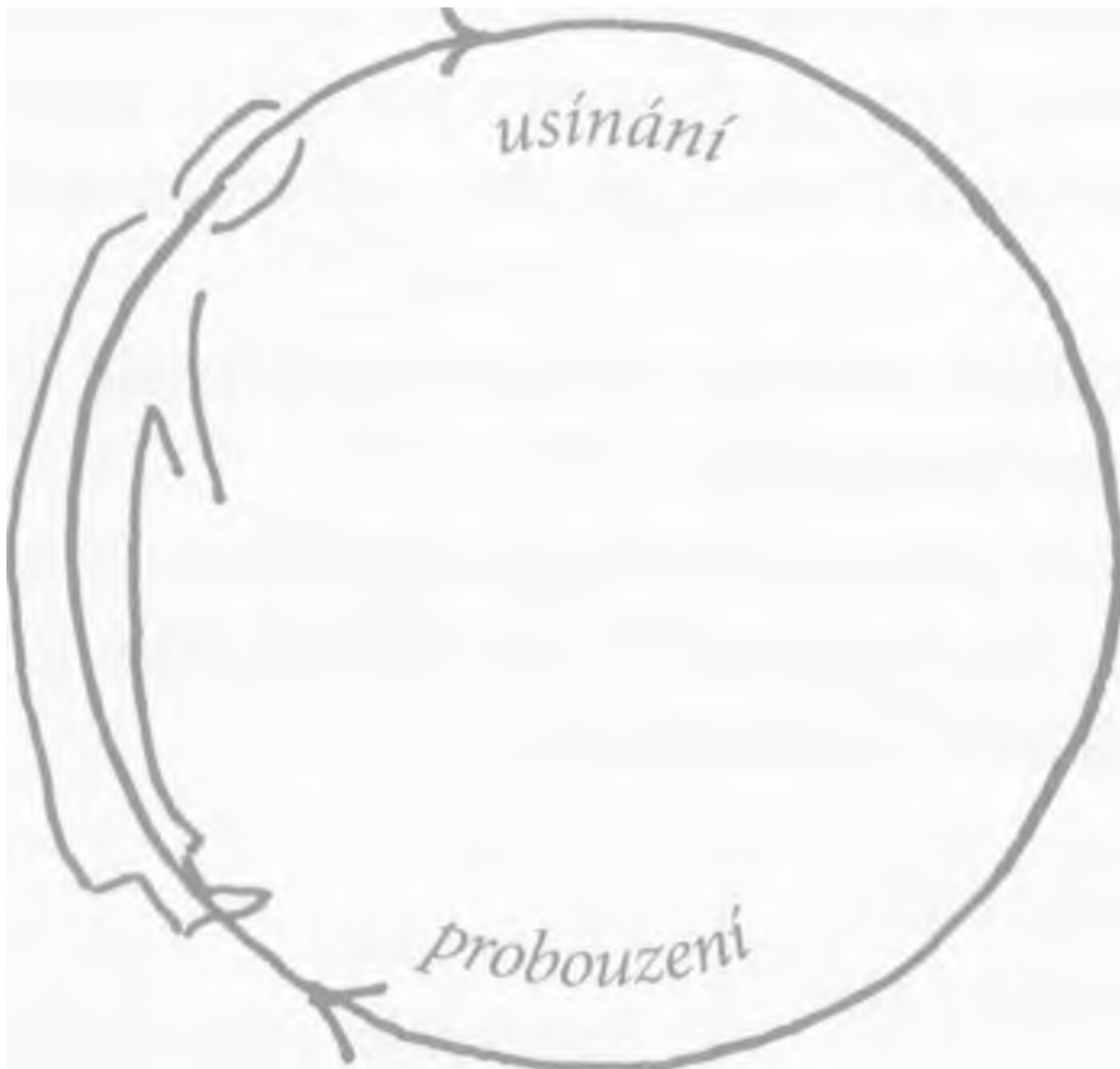
substancí, výronem božských tvůrčích hierarchií. Teplo nikdy není „vedlejším produktem“, nýbrž předpokladem veškeré duchovní či tělesné činnosti lidského ducha. Tím je jen poněkud opsána skutečnost, že naše individualita, naše Já, ovládá prostřednictvím *samostatného tepelného organismu*

všechny ostatní funkce, aktivuje je, slučuje a vede vzhůru k vlastnímu lidství. Neseme v sobě nerostné, rostlinné i zvířecí procesy, všechny však musí být nakonec pozvednuty na lidský stupeň přítomnosti Já v tepelném organismu. Začíná to již během embryonálního vývoje. Už při pokusech prováděných na zvířatech je přerušení líhňové teploty doprovázeno katastrofálními následky pro vývoj života. Bylo pozorováno zakrnění končetin a ektopie srdce (to znamená jeho patologické umístění na povrchu těla). To také zároveň vrhá světlo na skutečnost, že tepelný organismus je *ukotven zvláště v srdci*. Srdce, naše vnitřní slunce, je fyzickým centrem naší duchovní existence. Mozek je naproti tomu jen inteligentním zrcadlem a mozkový život proměnlivým životem v obrazech. Dnes myslíme na tohle a zítra na tamto. Svět představ je světem zrcadlových obrazů. Avšak se životem srdce je již více spojen pocit bytí. Tady žije svědomí, pocit odpovědnosti, věrnost a podobné vlastnosti spojené s bytostným jádrem individuality.

Pokusme se tepelný organismus načrtnout. Také on má dva zřetelné póly, spojuje je však v úplnou jednotu. Jelikož je ukotven zvláště v krvi, je v dolním člověku silně spojen s orgány látkové výměny. Tady se vytváří fyzické teplo, zvláštním zdrojem vytváření tepla je činnost jater a rovněž činnost ledvin a svalový pohyb.

V horním člověku tepelný organismus spíše zahaluje nervovou soustavu, spěje směrem ven a mnoho tepla zde proudí pryč. Sedí-li v jednom sálu velké množství lidí, vytopí místnost tímto vyzařováním horního tepelného organismu - přičemž se na tom podílí i vydechování - nikoli svými nohama. Tepelný organismus je zvláště aktivní vždycky tam, kde Já utvářelo tělo a kde pracuje, tedy v srdci, ale také v dlaních a v tváři. Při rudnutí a blednutí tu dokonce můžeme pozorovat přilévající a odlévající se vlny tepla.

Je známo, že při spánku stoupá teplota chodidel, stejně tak v narkóze. Když je Já, nesené astrálním tělem, ve spánku vyzvednuto z nervově-smyslového člověka, spojuje se hlouběji s člověkem látkové výměny. Tehdy musí být tělo zvláště dobře chráněno před podchlazením. Také ve stavech vyčerpání potřebuje člověk větší přísun tepla zvenčí než jindy. Zvláště při nehodách spojených s bezvědomím se musí přísně dbát na to, aby dotyčný nepodchladl. Od chodidel se pak člověk ráno opět zmocňuje svého těla. Tento pochod si můžeme představit v podobě kruhového pohybu.

Kruhový pohyb Já a astrálního těla ve spánku

Já a astrální tělo se ve spánku uvolňují z nervově-smyslové soustavy a ráno se z volního organismu zase zmocňují těla.

Já, dávající strukturu tepelnému organismu, se může uchovávat zhruba mezi + 60 °C a - 60 °C vnější teploty. Hranice samozřejmě nelze stanovit zcela jednoznačně. U vnitřní teploty je tolerance podstatně menší a činí jen několik málo stupňů.

Při podchlazení se všechny procesy zpomalují, při přísunu tepla se zrychlují a aktivují. Když „mrzneme“ nebo se jen zachvějeme zimou, stáhne se tepelný organismus zpět jako na počátku akutní horečky. Ta začíná městnáním tepla dovnitř, prudkým výpadem Já do tělesnosti. Teprve potom se tepelný organismus opět roztáhne v horečce.

Jelikož je teplo tělesností našeho Já, je, jak již bylo řečeno, nutné teplo, aby Já mohlo všude v organismu vystupovat jako zdroj rovnováhy, jako nejvyšší instance pro zlidšťování všech procesů. Není-li to možné, znamená to počátek mnoha nemocí.

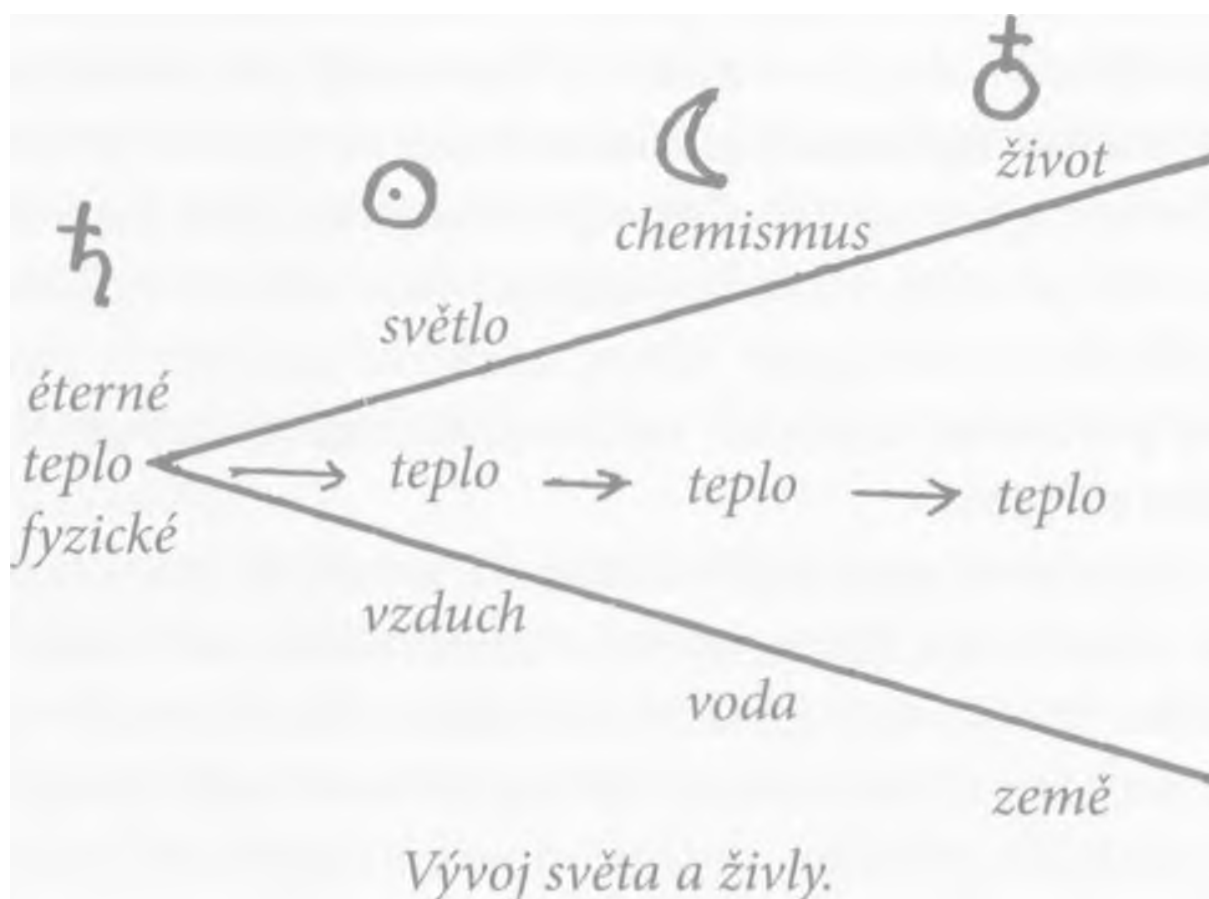
Proto se do tepelné regulace zapojuje celý člověk, v oblasti látkové výměny změnou produkce tepla, v rytmické soustavě rozšířením nebo zúžením kapilár, stejně jako změnou frekvence dechu, a nakonec na kůži, kterou musíme počítat k nervově-smyslové soustavě, vylučováním potu jakožto odbourávacím pochodem a ochlazováním.

Nakolik i motilita souvisí s problémem tepla, bude probráno v kapitole o svalové soustavě.

Na závěr se ještě jednou vraťme k myšlence, že teplo tvoří most mezi tělesností a duchovností. Je to možné díky tomu, že fyzické teplo může přecházet v teplo éterné.

Fyzické teplo je nejvyšším z pozemských živlů, tepelný éter nejnižším z éterných tvořivých sil. Živly, stejně jako v nich působící tvořivé síly, vznikaly ve vývoji světa postupně. Ve své *Tajné vědě v nástinu* popisuje Rudolf Steiner pozvolný vývoj prapůvodního ohně, probíhající ve třech předcházejících stádiích Země, který na jedné straně vedl ke stále vyšším druhům éteru a na druhé straně

byl doprovázen zhutňováním, až nakonec na Zemi vznikl živel země, tedy mrtvá nerostná říše, a směrem nahoru životní éter, tvořivá síla, která zformovaná těla prostupuje pozemským životem. Názorně to ukazuje následující nákres.

Tyto skutečnosti ukazují ústřední postavení ohnivého živlu ve všech planetárních předstupních, které Země na počátku své evoluce opakuje.

Pozemský život vzniká, když se tyto tvořivé síly spojí s hmotným světem našeho fyzického těla a povolají ho k „životu“. Základem duchovního života člověka jsou volné éterné síly, nesené a udržované nebo zahalované *ohněm*.

Směrem k hlavě dochází v našem tepelném organismu k neustálému nahrazování fyzické činnosti činnostmi duchovní. Je-li fyzické teplo základem tělesné práce Já, pak je éterné teplo, proudící k hlavě, základem prostoru našeho jáského vědomí.

Řekla jsem, že na počátku každé kultury stojí ovládnutí ohně, avšak bez éterizovaného ohně, bez tepelného éteru, není ani duchovní kultury, není poznání. Již jen obracet se se zájmem ke světu znamená ubírat se cestami tepla. Již jen údiv, tento počátek veškeré moudrosti, je mírným rozechřátím duše. Ať se náš duch obrací kamkoli, vždy se může pohybovat jen po jednotlivých stupních tvorby tepla, rozvíjením tepla fyzického, éterného a duševního. Chybí-li například teplo jakožto základ, vše se rozpadá. Jestliže je naše myšlení „chladné“, máme, abychom to řekli Goethovými slovy, „částice všechny ve svých rukou“. Velké souvislosti, jimiž se vyznačuje obhlížející duch, se ztrácejí. Tento děj přechodu od fyzického k éternému teplu, tato éterizace krve, abychom to řekli slovy Rudolfa Steinera, je nejvyšší úrovní našich fyzických procesů, tady všechno ústí v duchu. Hoří-li v nás plamen zduchovnělého tepla krve, takřkajíc ve skořápce* hlavy, můžeme zvláštním zintenzivněním své poznávací činnosti vstoupit do kontaktu s objektivním duchovním světem.

Teplo jako živel nese celý křesťanský vývoj Já, což také prozařuje verši Christiana Morgensterna: „Pozvedám své srdce vzhůru k Tobě, jako pravý svátý Grál“, do něhož Duch svátý v podobě holubice nechává shůry proudit léčivé nebeské síly. Imaginativní obrazy grálského příběhu se totiž dotýkají tajemství souvislosti mezi krví, Já a duchem světa. Líčí cestu, již lidský duch nalézá ducha světa.

Po všem, co bylo uvedeno, bychom již neměli pochybovat, že péče o tepelný organismus musí být nejvyšším příkázáním a úkolem lékařství, které bude brát plně v úvahu existenci a význam ducha.

O tento organismus můžeme pečovat a podněcovat ho z tělesné i z duchovní strany. Naše kultura si již neuvědomuje jeho fundamentální význam. Žijeme v neustálém boji o základy lidského ducha a jeho popíráním vytváříme zástup chladových onemocnění a fyzických i duševních příznaků rozpadu.

Nakolik si vědoucí lidé středověku ještě cenili ohně v jeho vše prostupujícím významu, ukazuje stará rosikrucianská prűpověď věnovaná ohni. Poukazuje se v ní na čtyřery oheň, což svědčí o tom, že dosud existovaly zbytky dávných poznatků, v nichž se zrcadlí někdejší moudrost o živlech jako čtyřech tvořivých silách, odpovídajících čtyřem stavům světa.

Podobný dozvuk najdeme také u Paracelsa v jeho označení směsí šťáv, jež jsou základem čtyř temperamentů.

Zmíněná rosikrucianská prűpověď zní:

Spěj k ohni, hledej oheň
a najdeš oheň.

Přidej k ohni oheň, vař v ohni oheň,
vhoď tělo, duši i ducha v oheň,
pak budeš mít mrtvý a živý oheň.

Stane se ti černým, žlutým, bílým a rudým ohněm.

Rod' své děti v ohni,

krm, napájej a živ je v ohni,

ať žijí i zemrou v ohni

a jsou oheň a zůstanou v ohni,

všechno stříbro a zlato jejich stane se ohněm

a konečně bude čtvřým filosofickým ohněm.